СЛУЦКАЯ АБАРОНА

УА «Гродзенскі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт»
Будзякоў А.С., 2к., 2гр., МПФ
Кафедра рускай і беларускай моў
Навуковы кіраўнік – старшы выкладчык Варанец В.І.

Гісторыя станаўлення беларуская дзяржаўнасці мае не адно збройнае выступленне. Але адным з найбольшых і найлепш зарганізаваных была Слуцкая Абарона ў лістападзе 1920 г.

Горад Слуцк мае сваю старую і багатую гісторыю. Аб ім першы ўспамін датуецца 1116 годам, калі менскі князь Глеб напаў на дрыгавічоў. На Слуцкае княства нападалі і кіеўскія князі пакуль яно не ўвайшло у склад Вялікага княства Літоўскага ў XIII стагодзьдзі. Няраз нападалі на Слуцк мангола-татары пакідаючы па сабе руіны, але за кожным разам Слуцк ў 1905 годзе адбудоўваўся.

На пачатку XV і XVI ст. у Слуцку праводзілася будоўля замкаў і з часам горад стаўся магутным абаронным пунктам. Але ў жыцці горада Слуцка важна згадаць два знакамітыя здарэнні, якія спрычаніліся да папулярызацыі гэтага горада. А гэта: Слуцкая гімназія, якая была заложана ў 1630 годзе і ў 1670-1705 гадах існавала мануфактура персіцкіх паясоў, якія сталі вядомы як “Слуцкія паясы” і іх сёння знайсці можна ў некаторых музеях свету.

Тут трэба яшчэ дадаць, што, дзякуючы ўраджайнай глебе Случчыны яе сяляне жылі заможна і таму пасылалі сваіх дзяцей ў гімназію. Асабліва са Слуцкай гімназіі выйшла многа свядомых беларусаў, якія ў нацыянальна-культурным і палітычным жыцці Беларусі адыгралі важную ролю. У час расійскай рэвалюцыі 1905 годзе ў Слуцку былі забастоўкі сярод старэйўых класаў гімназіі. А ў рэвалюцыю 1917 году Случчына была першай, дзе ўлада знайшлася у руках свядомага беларускага нацыянальнага актыву. Калі ў Менску аб’явілі незалежнасць Беларусі актам 25 сакавіка 1918 г., то ў Слуцку дзейнічаў ужо Беларускі Нацыянальны Камітэт і выходзіла свая газета “Родны Край”.

Як бачым, Слуцк рана заняў вядучую ролю ў асвеце і таму Случчына сталася найбольш нацыянальна свядомай правінцыяй Беларусі, якая дала найбольш беларускіх паэтаў і пісьменнікаў, якія працавалі на ніве адраджэння сваей дзяржавы.

У выніку рэвалюцыі 1917 году ў Расіі, якая перакінулася часткова ў Нямеччыню, у восені 1918 году пачалося адступленне нямецкай арміі на ўсходнім фронце. 15-га снежня прыйшлі ў Слуцк бальшавікі і выдалі загад №1, у якім было сказана: “Уся грамадзкая ўлада ў горадзе і павеце пераходзіць да рэўкома. Камітэт загадвае насельніцтву горада і павета захоўваць паўнейшы спакой і парадак і папераджае, што ўсякія бясчынствы, грабяжы і контррэвалюцыйныя выступленні, адкуль бы яны ні выходзілі, будуць знішчаны ў корані, а віноўныя у парушэнні гэтага загаду будуць карацца па ўсёй строгасці законаў рэвалюцыйнага часу аж да расстрэлу…”

Такі загад-прыказ не спалохаў случчакоў, а сарганізаваны

Репозиторий ГрГМУ

бальшавікамі, вясной 1919 году ў Слуцку, "Сводный Слуцкий Баталион», беларускі нацыянальны актыў моўна і збройна апанаваў яго і спыніў бальшавіцкую дзейнасць.

8-га чэрвеня 1919 году прыйшлі на Случчыну польскія войскі Пілсудскага. Палякі, падобна бальшавікам, не прызналі беларускай нацыянальнай ідэі і адносіліся да яе варожа, не даючы беларусам магчымасці ўзмоцніцца. Такі стан трываў год часу.

Бальшавіцкі наступ на Варшаву ў ліпені 1920 году меў вялікі поспех і гэта надта падбадзёрыла бальшавіцкіз актывістаў, якія з першых дзён сваей акупацыі Случчыны павялі наступ супраць нацыянальна свядомых беларусаў, якія не ішлі на супрацоўніцтва з імі. Тады ж камуністы ліквідавалі беларускія ўстановы, а іх актыўных дзеячоў ЧК
П. Жаўрыд і іншых, арыштоўвалі і вывозілі.

Раптоўнае і неспадзяванае паражэнне Чырвонай Арміі пад Варшавай у палове жніўня 1920 году і яе панічнае адступленне змусіла бальшавікоў пакінуць Случчыну. У гэты пераломны момант уцёк з савецкай турмы П. Жаўрыд і вярнуўся у Слуцк, дзе аднавіў дзейнасць Беларускага Нацыяльнага Камітэту. Камітэт разгарнуў сваю працу, і ў першую чаршу ўзяўся за арганізацыю беларускай міліцыі, ў якую ўступіла 500 чалавек – ядро будучай арміі.

Адступіўшых са Случчыны бальшавікоў заступіла войска Пілсудскага. Як раней, так і цяпер беларуская нацянальна-арганізацыйная дзейнасць не падабалася палякам і яны праз свае інтрыгі адсунулі з Беларускага Нацыянальнага Камітэту Паўла Жаўрыда, а на яго месца пасадзілі панафіла Паўлюкевіча і далі яму на дапамогу другога панафіла Алексюка. Гордыя сваёй перамогай над бальшавікамі, гэтым разам палякі аказаліся на Беларусі больш нахабнымі. Яны ўжо не гаварылі аб прынцыпе самавызначэння, або федэрацыі Літвы, Беларусі і Украіны, але дыктавалі ўмовы бальшавікам.

У хуткім часе ваенныя падзеі на фронце зладжыліся так, што 12-га кастрычніка 1920 году палякі і бальшавікі падпісалі догавар аб перамір'і , намецілі дэмакрацыйную лінію Кіевічы-Лань і неспадзявана прызналі незалежнасць Украіны і Беларусі. "Трывалыя, ганаровыя, на ўзаемным даверы перагаворы", што было зазначана на самым пачатку польска-бальшавіцкай дамоўленасці, распачаліся 18-га кастрычніка ў Рызе. Пастаноўлена было адступіць бальшавіцкай і польскай арміям няменш як 15 кілометраў ад дэмаркацыйнай лініі. Такім парадкам утварылася зона шырынёй 30 кілометраў, у якой знайшоўся горад Слуцк.

Знайшоўшыся ў нейтральнай зоне, асабліва інтэлігенцыя, моладзь і вайскоўцы, якіх на Случчыне налічвалася больш за 300 афіцэраў розных рангаў і зброі, пачалі выказваць рашучасць супраць акупантаў. Нават слуцкі "хлоп" і "мужык", якіх акупацыйная бяда хоць мучыла, але вучыла, пачалі разумець, што ніхо ім паратунку не прынясе, з няволі не вызваліць, свабоды не дасьць, а яе трэба дабівацца самім, сваімі собскімі сіламі, і самі ўзяліся за работу.

Загадамі Беларускага Нацыянальнага Камітэту скліканы ў Слуцк на 14-га лістапада З'езд Случчыны, каб народ сам рашыў свой лёс. На з'езд прыбыло 107 дэлегатаў ад Слуцка і 15-ці паветаў, а сярод іх прадстаўнікі ад Беларускай Нацыянальнай Рады, ад Найвышэйшай Рады і нават

Репозиторий ГрГМУ

афіцэры ад генерала Булак-Балаховіча.

Гэтым разам палякі перашкаджалі беларусам у іхняй дзейнасці, таму што ў выніку іхняга дагавару з бальшавікамі 12-га кастрычніка, Случчына мела адыйсці да Саветаў, а фактычна была зонай нейтральнай. Па-другое, усякія бунты на савецкай тэрыторыі давалі палякам лепшыя шансы выйгрышу на мірных перагаворах у Рызе.

З'езд Случчыны, які адбыўся ў вялікім доме памешчыка Э. Вайніловіча, неадкладна адсунуў ад кіраўніцтва Нацыянальным Камітэтам паланафіла Паўлюкевіча і ўсю уладу перадаў у рукі беларускіх незалежнкікаў – эсэраў. На старшыню З'езду выбрана Васіля Русака, а на заступніка суддзю Ўладзіміра Пракулевіча. Ў кіраўніцтва Рады Случчыны выбрана 17 чалавек на чале з У. Пракулевічам. З'езд прайходзіў у духу патрыятычным аб чым гаворыць наступная рэзалюцыя:

"Першы Беларускі З'езд Случчыны, скліканы ў ліку 107 асобаў, вітае Найвышэйшую Раду Беларускай Народнай Рэспублікі і заяўляе, што ўсе свае сілы аддасць на адбудову Бацькаўшчыны, катэгарычна пратэстуе супраць заняцця нашай Бацькаўшчыны чужацкімі і самазванымі савецкімі ўладамі.

Хай жыве вольная, Незалежная Народная Беларуская Рэспубліка ў яе этнаграфічных межах!"

Пасля заканчэння З'езду Рада Случчыны стала часовым урадам Случчыны і адразу прыступіла да арганізацыі збройных сілаў. Праз тыдзень часу, 21-га лістапада, Рада Случчыны выдала Дэкларацыю, ў якой гаварылася аб незалежнасці Беларусі і "у выніку патрэбы сілаю аружжа, не гледзячы на лічэбную перавагу ворага, думаючы, што наша справа – справа праўдзівая, а праўда заўсёды закрасуе".

Словы, напісаныя на паперы, Случчакі задэманстравалі чынам. На заклік Рады Случчыны адгукнуліся амаль усе маладыя, старыя і нават жаншчыны аказалі дапамогу. За пару дзён створаны І-шы Беларускі Слуцкі полк пад камандай П. Чайкі, які ў свой час працаваў у Генеральным Штабе расійскай арміі. Адначасна стварaны 2-гі Беларускі Грозаўскі полк пад камандай Семянюка. /У лютым 1920г. Семянюк камандаваў 1-м Беларускім партызанскім атрадам/.

З гэтых двух палкоў утворана 1-я Беларуская брыгада на чале с капітанам Анціповічам. Да случчакоў пачалі далучацца некаторыя групы партызан, якія раней ваявалі з акупантамі.

Работай Слуцкай Абароны кіраваў Галоўны Штаб. Брыгада была падзелена на палкі, батальёны, роты, мела конны атрад, табар і сваю аружэйную майстэрню. Пры штабе брыгады створаны быў Асобны атрад з двух ротаў, ваенны суд, палявы шпіталь і дзейнічала разведка і контрразведка. У параўнанне да другіх беларускіх збройных выступленняў Слуцкая Абарона адзначалася сваёю дасканалай арганізацыяй, што гаворыць аб яе дасведчаным кіраўніцтве, якое прадбачала збройнае змаганне на даўжэйшы час.

Першыя баі случчакоў з рэгулярнымі сіламі Чырвонай Арміі пачаліся 26-27 лістапада і незадоўга ўтварыўся фронт на нейкіх 100 кіламетраў. Не буду апісваць баі случчакоў з Чырвонай Арміяй, але скажу, што з недахопамі зброі, амуніцыі і пераважаючых сіл рэгулярнай арміі праціўніка случчакі змушаны былі 31-га снежня 1920 году перайсці за раку

Рэпазіторый ГрДМУ

Лань, дзе ў ваколіцы вёскі Сіняўка іх разаружылі палякі. Але некаторыя случчакі не злажылі аружжа, а працягвалі барацьбу з чэкістамі аж да 1929 г.

Калі набліжаўся канец збройнага чыну случчакоў, з ім і будучыня Беларусі выглядала трагічна. Беларуская газета "Змаганне" 10-га снежня 1920 году пісала: "Цяпер надыйшоў час, калі Беларуская Рэспубліка не можа больш існаваць без сваёй беларускай арміі, якая толькі адна можа зразумець правільныя справы перадавога беларускага народа і несці ўнутраную і знешнюю ахову Беларускай Рэспублікі".

Случчакі змагаліся і паміралі на полі бою за волнасць і незалежнасць Беларусі і нават у крытычны час не пайшлі на ніякія кампрамісы. Такім чынам случчакі адкрылі новую старонку збройнага змагання ў гісторыі беларускага народу за вольнасць і незалежнасць. Яны паказалі сваю стойкасць, салідарнасць, маральную сілу, ахвярнасць і арганічную ненавісць да акупанта-наезніка.

Адзін з удзельнікаў Слуцкай Абароны А. Кабычкін так успамінае тыя дні: " Мне даводзілася быць сведкам збройнай барацьбы розных партызанскіх аддзелаў на Украіне, але нідзе я не бачыў гэтакага запалу, як у Слуцкіх Паўстанцаў. Гэта была, бадай, адзіная ў свеце вайсковая фармацыя, якая нічога не брала ў насельніцтва і не рабіла ніякіх рэквізіцыяў. Зрэшты ў гэтым не было і патрэбы, бо ўсе патрэбнае для войска, як фураж, прадукты, а нават вопратка сяляне самі дабраахвотна прывозілі ў Смежава… Трэба было бачыць, як, амаль штодня цягнуліся абозы ў Смежава /часта з бела-чырвона-белым сцягам на першым возе/ з усім патрэбным для паўстанцаў, каб належна зразумець, з якой любоўю і ахвярнасцью адносілася насельніцтва да свайго вызвольнага войска". /"Вызвольныя шляхі", Кліўленд 1965 ЗША стар. 45/.

Уся Беларусь выказвала шчырыя сімпатыі і пакладала вялікія надзеі на збройны чын случчакоў. У довад свайго патрыятызму жанчыны запісваліся ў Чырвоны Крыж, шылі вопратку і прыслалі сцяг з прыгожа вышытай Пагоняй і надпісам – "Тым, што паўсталі і пайшлі паміраць, каб жыла Беларусь".

Будучыня членаў Слуцкай Рады і афіцэраў Слуцкай Абароны склалася трагічна. Тыя, што засталіся на Случчыне, былі арыштованы бальшавікамі і сасланыя у лагеры. Некаторых случчакоў палякі выдалі бальшавікам неафіцыйна. Заняўшы Заходнюю Беларусь у 1939 годзе НКУС арыштоўваў удзельнікаў "Слуцкага мяцежа". Тут успомнім некаторыя прозвішчы членаў Слуцкай Рады і камандзіраў, якія загінулі трагічна:

Пракулевіч Уладзімір – загінуў у ГУЛАГу.

Лістапад Юры – сябра Рады Случчыны. Двойчы арыштованы і суджаны. Загінуў у ГУЛАГу.

Сасноўскі Юліян – сябра Рады Случчыны – скончыў жыццё ў Польшчы ад польскай двойкі.

Анціповіч, капітан – сябра Рады Случчыны. Выдадзены польскімі ўладамі бальшавікам, расстраляны.

Гаўрыловіч, падпалкоўнік – загінуў у ГУЛАГу.

Самусевіч, капітан. Выдадзены польскімі ўладамі бальшавікам, расстраляны.

Репозиторий ГрГМУ

Бранявіцкі, паручнік. Забіты агентамі НКУС у Заходняй Беларусі.

Сокал-Кутылоўскі, штабс-капітан. Пасля заканчэння Другой Сусветнай вайны, выданы бальшавікамі з Заходняй Нямеччыны і пасаджаны ў ГУЛАГ. У час амністыі быў выпушчаны на волю.

Васіль Русак – старшыня Першага З'езду Случчыны, пасля паражэння Слуцкай Абароны эміграваў у Чэхаславакію. Пасля заканчэння Другой Сусветнай вайны Русак перададзены чэскімі камуністамі ў СССР, дзе яго спаткала смерць.

Як бачым, бальшавікі разлічыліся амаль з усімі ўдзельнікамі Слуцкай Абароны, каго толькі маглі папасці ў свае рукі.

Пасля развалу СССР, калі Беларусь прыняла форму незалежнай дзяржавы, сярод дэмакратычных і навуковых колаў Рэспублікі адзначаліся першы раз за 72 гады, угодкі Слуцкай Абароны. Прайшло гэта святкаванне пад крытыкай камуністаў з перашкодамі, а дзе і з забаронай.

Аднак пачатак быў зроблены. У мінулым годзе ўгодкі Слуцкай Абароны ўшаноўваліся больш урачыста, але таксама не абыйшлося без шыканаў з боку камуністаў і некаторай адміністрацыі. Будзем бачыць, як у гэтым годзе пры першым прэзыдэнце Беларусі будзе аддадзена пашана тым беларусам, якія змагаліся і паміралі, каб жыла Вольная і Незалежная Беларусь!

ТВОРЧАЯ СПАДЧЫНА ІГНАТА БУЙНІЦКАГА

УА «Гродзенскі дзяржаўны медыцынскі ўніверсітэт»
Мацієўская І.А., 1к., 5 гр., ПФ
Кафедра рускай і беларускай моў
Навуковы кіраўнік – старшы выкладчык Варанец В.І.

Ігнат Цярэнцьевіч Буйніцкі (10(22) жніўня 1861, в. Палевачы- 9 верасня 1917), беларускі акцёр, рэжысёр, тэатральны дзеяч, стваральнік нацыянальнага прафесійнага тэатра, удзельнік літаратурнага жыцця.

Нарадзіўся ў сям'і дробнага шляхціча. Скончыў Рыжскае землямернае вучылішча, вучыўся ў прыватнай драматычнай студыі ў Вільні. Працаваў у родных мясцінах каморнікам. Абхадзіў шмат вёсак, мераючы зямлю. І заўсёды з любоўю збіраў песні, танцы, узоры народнага адзення. Быў як свой сярод простых людзей, "ніколі не паніўся". Калі клікаў сялян касіць свой луг, дык казаў: "Табе капячка, мне капячка". І дапамагаць яму, бывала, уся вёска збягалася.

Буйніцкі не абмерваў сялян, заступаўся за бедных і пакрыўджаных. І за гэта маладога каморніка выжылі са службы.

Буйніцкі быў жанаты два разы. Першы раз ажаніўся з Францыскай Баржазоўскай, меў з ёй дачок Ванду, Гелену, Людвігу. 1 мая 1899 года першая жонка Буйніцкага памерла і была пахавана ў Палівачах. Другі раз Ігнат ажаніўся з Марыяй Аношкай, з якой меў дачку Яўгенію. Герб Буйніцкіх называўся "Лебедзь":на фоне блакітнага неба зіхатлівая зорка, а пад ёй – Лебедзь.

Заснаваў у 1907 г. самадзейны тэатр, які даваў канцэрты і спектаклі

Репозиторий ГрГМУ